

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 09/05

Meditaties: Deze meditatie staat ook online op <https://youtu.be/zUzRry1kM1w>

Ubi caritas et amor

Meditatie door Heleen Ransijn (Protestantse Kerk William Tyndale-Silo, Vilvoorde)

Intro: Rond het licht dat leven doet (NLB 287 1+2)

1. Rond het licht dat leven doet,
groeten wij elkaar met vrede;
wie in voor- of tegenspoed,
zegen zoekt, mag binnentreden,
bij de Heer zijn wij hier thuis, kind aan huis. | 2. Rond het boek van Zijn verbond,
noemen wij elkaar bij name,
roepen wij met hart en mond,
levenswoorden: ja en amen,
als de kerk van liefde leest, is het feest. |
|--|--|

Welkom en votum

Welkom jullie allemaal, van waar ook je met ons meeviart. Welkom in deze meditatie waarin wij ons tot God keren in gebed, schriftlezing en overdenking.

Vandaag geeft Jezus aan zijn leerlingen een gebod, en het is een wonderlijk gebod. Het gebod om elkaar lief te hebben. Hoe kun je dat aan elkaar opdragen? Liefde laat zich toch niet dwingen?

Vóór wij hierover verder gaan, bevelen wij elkaar aan in de genade van God, die ons oneindig liefheeft.

Onze hulp is in de Naam van de ENE
die hemel en aarde draagt
die trouw blijft, zolang er dagen zijn
en die niet loslaat wat Zijn hand ooit begon.

Genade, barmhartigheid en vrede zij u van God onze Vader,
die was en die is en die komt,
en van Jezus Christus onze Heer en Broeder
in de gemeenschap van de Heilige Geest.
Amen.

Kyriegebed

Gij, onze God, die ons draagt in uw oneindige liefde, wij roepen U aan.
Onze wereld is heel anders dan Gij ze bedoelde
toen Gij zag, in den beginne, dat het goed was.
Onze wereld is gebroken en verwond.
De pandemie beheerst nog steeds het leven van zoveel mensen op uw aarde.
Overall worden Uw liefste mensen uit huis en haard verdreven,
zo vaak krijgen kinderen geen kans om kind te zijn,
voor veel vrouwen is hun eigen woonst geen veilige plaats.
Uw schepping leidt onder onachtzaamheid, kortzichtigheid en winstbejag,
onze goede aarde dreigt onleefbaar te worden.
En dat alles is mensenwerk.
Gij hebt ons geroepen om de aarde te bewerken en te bewaren
en voor elkaar tot zusters en broeders te zijn,
maar zo vaak missen wij hierin ons doel.
Gij, Vader en Moeder van ons allen,
Kom ons tegemoet met Uw genade en keer ons om tot een leven
waarvan Gij opnieuw kunt zien dat het goed is.
Amen

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 09/05

Gloria: Liefde, eenmaal uitgesproken (NLB 791)

1. Liefde, eenmaal uitgesproken,
als Uw Woord van het begin.
Liefde wil ons overkomen,
als geheim en zegening.

2. Liefde die ons hebt geschapen,
vonk waarmee Gij zelf ons raakt,
alles overwinnend wapen,
laatste woord dat vrede maakt.

5. Liefde laat zich voluit schenken,
als de allerbeste wijn.
Liefde blijft het feest gedenken,
waarop wij Uw gasten zijn.

6. Liefde boven alle liefde,
die zich als de hemel welft,
over ons: wil ons genezen,
bron van Liefde, Liefde zelf.

Voor de kinderen: Willem en Margreet praten over liefde

Op deze zondag zijn we niet alleen weer een week dichterbij Pinksteren gekomen, maar het is ook nog eens Moederdag! Margreet is zelf mama, en daarom heeft Willem een bloem voor haar meegenomen. Papa's en mama's zorgen voor hun kinderen, maar op Moederdag zorgen kinderen ook een beetje voor hun mama. Dat is ook liefde, misschien wel net zo mooi als verliefd worden...

Evangelielezing: Johannes 15:9-17

⁹ Ik heb jullie liefgehad, zoals de Vader mij heeft liefgehad. Blijf in mijn liefde: ¹⁰ je blijft in mijn liefde als je je aan mijn geboden houdt, zoals ik me ook aan de geboden van mijn Vader gehouden heb en in zijn liefde blijf. ¹¹ Dit zeg ik tegen jullie om je mijn vreugde te geven, dan zal je vreugde volkomen zijn. ¹² Mijn gebod is dat jullie elkaar liefhebben zoals ik jullie heb liefgehad. ¹³ Er is geen grotere liefde dan je leven te geven voor je vrienden. ¹⁴ Jullie zijn mijn vrienden wanneer je doet wat ik zeg. ¹⁵ Ik noem jullie geen slaven meer, want een slaaf weet niet wat zijn meester doet; vrienden noem ik jullie, omdat ik alles wat ik van de Vader heb gehoord, aan jullie bekendgemaakt heb. ¹⁶ Jullie hebben niet mij uitgekozen, maar ik jullie, en ik heb jullie opgedragen om op weg te gaan en vrucht te dragen, blijvende vrucht. Wat je de Vader in mijn naam vraagt, zal hij je geven. ¹⁷ Dit draag ik jullie op: heb elkaar lief.

Intermezzo: Ubi caritas

Ubi caritas et amor, Deus ibi est.
Congregavit nos in unum Christi amor.
Exultemus, et in ipso iucundemur.
Timeamus, et amemus Deum vivum.
Et ex corde diligamus nos sincero.

Waar vriendschap is en liefde, daar is God.
De liefde van Christus heft ons verzameld als één
Laat ons vreugde scheppen en blij zijn in Hem!
Laat ons de levende God vrezen en liefhebben
en elkaar liefhebben met een oprecht hart.

Overweging

Geliefde mensen van God,

Ubi caritas et amor, Deus ibi est. Waar *caritas* is en *amor*, daar is God. Beide woorden, *caritas* en *amor*, kunnen vertaald worden met 'liefde'. Dat lijkt vreemd, twee woorden voor hetzelfde. Net zoals het vreemd lijkt dat de leerlingen van Jezus vandaag in het evangelie het gebod krijgen, elkaar lief te hebben. Liefde laat zich toch niet dwingen? Vanwaar dan die uitspraak van Jezus: "Mijn gebod is dat jullie elkaar liefhebben"?

Uit ons alledaagse verstaan van deze woorden blijkt heel duidelijk, denk ik, dat er een kloof gaapt tussen ons en de evangelist Johannes, die deze woorden neerschreef. En vooral ook tussen ons en het publiek waar Johannes voor schreef: de jonge christengemeenten, ongeveer zeventig jaar na de dood van Jezus en ongeveer dertig jaar na de traumatische verwoesting van de tempel in Jeruzalem. Met de verwoesting van de tempel waren ook de eerste christenen hun religieuze brandpunt kwijt, de tempel waarin zich zoveel van de verhalen afspeelden die Johannes over Jezus vertelt. Aan het einde van de eerste eeuw van onze

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 09/05

jaartelling, de tijd waarin Johannes zijn evangelie schreef, zijn die eerste christengemeenten nog volop bezig om hun identiteit op te bouwen. Naar buiten toe, maar even goed naar elkaar toe. Wat betekent het om leerling, volgeling te zijn van die man uit Nazareth, zeventig jaar eerder aan het kruis gestorven? Die man waarover Johannes aan het begin van zijn evangelie zegt: het Woord is vlees en bloed geworden?

Het antwoord dat Johannes vindt op deze vraag is, in één woord samengevat: liefde. Maar het is een specifieke soort liefde. Het Grieks, de taal waarin Johannes zijn evangelie schreef, kent een heel ritsje woorden die met 'liefde' te vertalen zijn. Hiervan wordt in het Nieuwe Testament verreweg het vaakst het woord *agape* gebruikt - naar het Latijn vertaald als *caritas*. Dit is ook het woord dat Johannes hier gebruikt. Het is bijvoorbeeld ook het woord dat de apostel Paulus gebruikt in zijn loflied op de liefde in de Eerste Brief aan de Korintiërs. Opvallend genoeg gebruikten de Grieken zelf het woord helemaal niet zo vaak. In het klassieke Grieks komen we wél het woord *eros* tegen, lichamelijke of geslachtelijke liefde, en *filia*, dat je met 'vriendschap' zou kunnen vertalen - in het Latijn wordt dit het *amor* uit *Ubi caritas et amor*. Maar het woord *agape* komen we eigenlijk alleen in zo'n grote concentratie tegen in het Nieuwe Testament en in de zogeheten 'Septuagint', de Griekse vertaling van het Oude Testament. De Septuagint is een paar eeuwen ouder dan het Nieuwe Testament en veel van het Nieuw-Testamentisch Grieks is aan de Septuagint ontleend. Het lijkt daarom voor de hand te liggen dat het woord *agape* in het Nieuwe Testament terecht is gekomen vanuit de Septuagint. En in de Septuagint was het met name een vertaling van het Hebreeuwse woord *ahavah*, en daarmee wordt vaak de liefde van God voor Zijn mensen bedoeld. Dat is geen geslachtelijke liefde, *eros*. Het gaat ook verder dan vriendschap, *filia*. Je zou kunnen zeggen: het Griekse *agape* uit de Septuagint en het Nieuwe Testament, dat is die liefde die het beste wil voor degene die liefgehad wordt. Zoals God het beste voor ons wil. Het is ook een liefde die gegeven wordt zonder een tegenprestatie te verwachten. Zoals God ons liefheeft zonder er iets voor terug te verwachten. Oké, iedereen die liefde geeft hoopt wel dat deze beantwoord wordt. Onbeantwoorde liefde heeft altijd iets tragisch. Maar voor degene die *agape* geeft, is dat geen reden om die liefde dan maar niet te geven.

Wat Jezus hier eigenlijk vraagt van zijn leerlingen, is dat zij elkaar lief zullen hebben zoals God ons mensen liefheeft. God heeft het gewaagd om ons mensen lief te hebben - zonder voorwaarden, zonder verwachting van tegenprestatie. En zo wordt ons gevraagd om elkaar lief te hebben. Liefde in deze betekenis is niet in de eerste plaats een gevoel. Het is in de eerste plaats een levenshouding. Een levenshouding die bereid is om het erop te wagen met daden van onvoorwaardelijke liefde. Maar hoewel het niet in de eerste plaats een gevoel is, wil dat niet zeggen dat de *agape* alleen maar een kwestie is van ons verstand of van onze wil. In veel verhalen over Jezus - maar wonderlijk genoeg weer niet in het Johannes-evangelie - wordt van hem gezegd dat hij 'door ontferming bewogen' was over de menselijke ellende die hij aantrof op zijn rondgangen door het land. Volgens Edward Schillebeeckx, één van de belangrijkste theologen van het Nederlandse taalgebied in de 20e eeuw, ligt bewogenheid aan de wortel van christelijk geloof en christelijke *agape*. Johannes lijkt in zijn evangelie te kiezen voor een meer filosofische - ik zou bijna zeggen: afstandelijke - kijk op *agape*. Voor hem is het ook in de eerste en laatste plaats: de onderlinge liefde die de identiteit bepaalt van de gemeente van volgelingen van Jezus. De liefde voor mensen buiten de eigen kring lijkt er bij Johannes een beetje bekaaid af te komen. Dat is wonderlijk, want in het hele Nieuwe Testament is er niemand die het woord 'liefde' zo vaak gebruikt als hij dat doet. Het laat aan de andere kant zien dat geen evangelist ooit het laatste woord heeft over Jezus; er zijn steeds andere invalshoeken denkbaar.

Mét de andere evangelisten ga ik ervan uit dat *agape* wel degelijk een universele betekenis heeft, die veel groter is dan alleen de eigen kring. Het is die liefde waarvan Martin Luther

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 09/05

King ooit zei, dat ze de grondslag vormt voor een rechtvaardige samenleving. Dat is geen sentimentele liefde; dat is liefde die van aanpakken weet, zo te zeggen. En dan blijkt er nog iets opvallends aan de hand te zijn met deze soort van liefde. Ruim dertig jaar geleden besloot ik om te gaan wonen en werken in Frans Tweedehands. Een huis waar jonge mannen, die een verslaving aan drugs of drank achter de rug hadden, tijdelijk woonden om hun leven weer op de rails te krijgen. Ik wist op dat moment heel weinig van verslaving af en wat dat met een mens doet.

Het was spannend, eigenlijk ook gewoon wel eng, om daar heen te gaan. Maar gaandeweg in de tijd dat ik daar woonde, gebeurde er iets. Ik leerde de tijdelijke bewoners van het huis beter kennen, hun voorgeschiedenis, hun eigenaardigheden. Gaandeweg begon ik van ze te houden. Nu was één van de regels van het huis, dat er absoluut niet in gebruikt mocht worden. Wie betrapt werd op het gebruik van drugs of drank, had precies één uur om z'n spullen te pakken en moest daarna het huis uit.

Dat lijkt heel hard, maar het was bittere noodzaak om de andere jongens te beschermen. Ik heb het een paar keer meegemaakt. En iedere keer weer waren we er allemaal kapot van. En ook op zo'n moment is het een keuze om je niet af te sluiten, maar om je steeds weer te laten raken, hoe pijnlijk dat ook is. Want zonder die betrokkenheid, zonder die openheid, zouden wij als medewerkers geen goede huisgenoten kunnen zijn voor deze jongens. Ook dat is een vorm van liefde, *agape*.

Het is een vorm van liefde die gaandeweg groeit. Het begin was, in mijn geval dan toch, een wilsbesluit om daar te gaan werken. De liefde kwam er achteraan, toen ik meer vertrouwd raakte met de jongens in het huis. Maar komen deed ze.

Ik denk dat de liefde die Jezus hier vraagt van zijn leerlingen - en daarmee van ons - dat die ook te maken heeft met bereidheid tot openheid. Bereidheid om iedere andere mens te zien als een geliefd kind van God, zoals onze 'huisvader' broeder Loek de jongens van Frans Tweedehands zag. Om een andere mens - binnen én buiten mijn eigen kring - om die te zien als mijn zus, mijn broer.

Dat maakt ons niet tot concurrenten die moeten vechten om de gunst van onze hemelse Vader, zoals in ons familieleven broers en zussen vaak vechten om de aandacht van hun ouders. De broeder- en zusterliefde van de leerlingen van Jezus is de liefde tussen kinderen van die God, die groter is dan ons hart.

Nog één woord uit deze evangelielezing wil ik belichten. Jezus vraagt zijn leerlingen niet zomaar om elkaar lief te hebben. Hij geeft het als gebod. Sterker nog: hij zegt dat wij in zijn liefde blijven als we ons houden aan zijn geboden, zoals hij zich aan de geboden van zijn Vader heeft gehouden.

Om dit goed te verstaan, moeten we denk ik ook weer terug naar die Septuagint, de Griekse vertaling van het Oude Testament. Het woord dat Jezus hier voor 'geboden' gebruikt is hetzelfde woord dat de Septuagint gebruikt als het gaat over de geboden die God zijn volk heeft gegeven.

Daar zijn het in het Hebreeuws de *mitswot*. En dat is toch een ander begrip van 'geboden' dan wij het zouden opvatten anno 2021. Het zijn geen regeltjes waar je je maar aan te houden hebt, zoals de Corona-voorschriften. De geboden zijn wat het volk van God maakt tot het volk van God. Het zijn de wegwijzers om de weg van God te kunnen volgen. Ik heb ooit een bevriende Joodse rabbijn het woord *mitswa* - dat is het enkelvoud van *mitswot* - horen vertalen met "eer". De geboden, de *mitswot* volgen, dat was voor hem geen nare verplichting maar een eer en een voorrecht.

Jezus noemt de liefde in één adem met het volgen van zijn geboden. Ik denk dat hij het dan ook heeft over dit begrip van 'geboden'. Wie wil blijven in de liefde van Jezus voor zijn

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 09/05

leerlingen, die doet dat door de weg van Jezus te volgen. En ook dan kan iets, dat begint als een wilsbesluit, gaandeweg groeien tot een weg van liefde.

Zo klinken er in de evangeliëlezing veel echo's door uit dat grote verhaal van God met zijn volk. Ik denk dat deze uitspraken van Jezus ook niet goed te verstaan zijn zonder dat we die echo's herkennen. Liefde als de liefde die God aan zijn volk geeft, die Jezus aan zijn leerlingen geeft.

Die wij aan elkaar mogen geven als wij elkaar herkennen en erkennen als geliefde kinderen van God. Geboden, niet als beperkende en beknellende voorschriften, maar als wegwijzers om de weg te gaan van leven en liefde. Als we die weg gaan, betekent dat niet dat het verdriet ons bespaard zal blijven. Zoals er verdriet was in het huis van Frans Tweedehands als één van de jongens toch weer was gaan gebruiken. Maar door dat verdriet heen is er de vreugde, die het gaan van een weg van liefde ons geeft. Het is een eer en een voorrecht om die weg te volgen.

Ubi caritas et amor, Deus ibi est. Waar vriendschap is en liefde, daar is God.
Moge het zo zijn.

Lied: Bron van liefde, licht en leven (NLB 793)

1. Bron van liefde, licht en leven,
voor elkaar zijn wij gemaakt,
door Uw hand elkaar gegeven,
door Uw vinger aangeraakt.
Laat ons op Uw toekomst hopen,
gaandeweg U tegemoet,
dat wij samen lachend lopen,
in Uw grote bruiloftsstoet.

2. Bron van liefde, licht en leven,
zon die hartverwarmend schijnt,
woord van hogerhand gegeven,
trouw en teder tot het eind.
Al zou ons een vijand haten,
al gaat zelfs de liefste heen,
liefde zal ons nooit verlaten,
Gij, Gij laat ons niet alleen.

3. Bron van liefde, licht en leven,
laat Uw vreugde in ons zijn,
is de blijdschap weggebleven,
liefde maakt van water wijn.
Dat wij dan elkaar beminnen,
zó dat zelfs de dood niet scheidt,
niets kan liefde overwinnen,
liefde heeft de eeuwigheid.

Voorbeden

Gij, onze God,
die ons draagt in uw oneindige liefde,
wij danken u dat Gij ons het leven gaf.
Wij danken u dat wij elkaar mogen herkennen als zusters en broeders,
in navolging van Jezus, onze Heer en Broeder.
Wij danken u voor Uw Geest, die waait waar Zij wil,
en die ons blijft aansporen en inspireren om te leven
als Uw geliefde kinderen.

En wij bidden u
voor deze wereld, nog steeds in de ban van Covid-19.
In het bijzonder voor mensen in India en Brazilië
en andere landen waar de gezondheidszorg onder de last dreigt te bezwijken.
Wij bidden u voor al die mensen die zich dagelijks inzetten
om deze crisis het hoofd te bieden.
Voor mensen in de ziekenhuizen, in scholen en in publieke diensten

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 09/05

die - soms zonder waardering - de samenleving gaande houden.

Wij bevelen bij u aan

al die mensen die een geliefde hebben verloren aan het virus
en allen die voor hun leven moeten vrezen.

Wij bidden u ook

voor mensen wiens nood vergeten dreigt te worden
door alle aandacht voor de Corona-crisis.

Voor de bewoners van het kamp Kara Tepe op Lesbos
die pas geleden wéér alles zijn kwijtgeraakt
toen hun kamp gesloten werd en zij in nóg slechtere omstandigheden terecht kwamen.

Voor al diegenen die op zee gestorven zijn
toen zij de oversteek waagden.

Voor mensen in Yemen

waar de regionale grootmachten nog steeds een oorlog uitvechten,
over de hoofden van gewone mensen heen.

Voor regeringen, wereldwijd,
die de belangen dienen van de rijken en machtigen
en niet die van kwetsbare mensen.

Wij roepen u aan, want er is zoveel liefdeloosheid
waar Gij ons toch geboden hebt, elkaar lief te hebben.

Gij, onze God,

die ons draagt in uw oneindige liefde,
hoor ons gebed.

Hoor ons als wij vóór u brengen
wat wij niet hardop kunnen uitspreken.

Hoor ons als wij tot U bidden
met de woorden die Jezus ons gegeven heeft:

Onze Vader die in de hemelen zijt

Uw naam worde geheiligd, Uw Koninkrijk kome

Uw wil geschiede, gelijk in de hemel also ook op de aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood

en vergeef ons onze schulden

gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.

En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze

Want van U is het Koninkrijk, en de kracht

en de heerlijkheid, tot in eeuwigheid,

Amen.

Slotlied: Ga met God en Hij zal met je zijn (NLB 416)

1. Ga met God en Hij zal met je zijn,
jou nabij op al je wegen
met zijn raad en troost en zegen.
Ga met God en Hij zal met je zijn.

3. Ga met God en Hij zal met je zijn:
in zijn liefde je bewaren,
in de dood je leven sparen.
Ga met God en Hij zal met je zijn.

2. Ga met God en Hij zal met je zijn:
bij gevaar, in bange tijden,
over jou zijn vleugels spreiden.
Ga met God en Hij zal met je zijn.

4. Ga met God en Hij zal met je zijn,
tot we weer elkaar ontmoeten,
in zijn naam elkaar begroeten.
Ga met God en Hij zal met je zijn.

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 09/05

Zegenbede

Laten we gaan, zusters en broeders, de wereld in om de liefde die Christus voor ons heeft, met iedereen te delen.

Laten we gaan met de zegen van onze God, en ik gebruik de woorden van de *Chapel Community*:

Wij zijn de kinderen van God,
die ons dromen en visioenen geschonken heeft.
Op ons rust de genade van God, als vlammen van vuur.
Moge de diepe vrede van Christus met ons zijn,
de sterke armen van God ons ondersteunen
en moge de Heilige Geest ons kracht geven waar wij ook gaan.
Amen.

